

Syntax češtiny, cvičení 2. Vypracovat na úterý 3.10. číst: Haegeman 21-46

Představte si, že si přivyděláváte výukou češtiny pro cizince. Začnete od toho, že v češtině existuje jednoduchý způsob, jak tvořit věty pouze za pomoci slovníku --- stačí seřadit subjekt, sloveso a objekt za sebe (pokud je objekt středního rodu nebo neživotné maskulinum). Věty pak vypadají asi takto:

- (1) a. Petr řídit auto.
- b. Bobr kácet strom.
- c. Jana vidět Měsíc.

Věty jsou sice srozumitelné, ale nejsou perfektní. Pokračujete tedy tak, že představíte pravidlo shody mezi subjektem a predikátem: subjekt a predikát se v češtině shodují v osobě a čísle. Ukážete to na příkladech jako (2).

- (2) a. Petr říd-í auto.
- b. Bobr kác-í strom.
- c. Jana vid-í Měsíc.

Další bod na programu jsou různá slovesa, která modifikují význam hlavního plnovýznamového slovesa, např. *muset*, *moci*, *začínat*, *přestat* a taky budoucí čas. Proberete slovíčka a vyzvete studenty, aby zkusili tvořit nějaké věty. Jeden z nich vytvoří větu:

- (3) Petr mus-í říd-í auto

Úkol 1: Jaké pravidlo použil daný student k umístění shody? Tzn. formulujte takové pravidlo, které vede k větám 2 a 3. Vede toto pravidlo ke gramaticky správné větě? Chová se shoda v češtině podle tohoto pravidla? Použijte dané pravidlo a tvořte podle něj věty i s jinými pomocnými slovesy.

Jiný student nesouhlasí, a navrhne alternativu (4).

- (4) Petr muset říd-í auto.

Úkol 2: Jaké pravidlo použil druhý student k umístění shody? Tj. najděte takové pravidlo, které vede k větám 2 a 4.

Úkol 3: A jaké pravidlo používáte Vy? Všimněte si, že lze seřadit několik sloves za sebou:

- (5) budoucí čas – muset/moci – začít/přestat – hlavní/plnovýznamové sloveso

(např. muset začít cvičit, bude muset přestat kouřit). Formulujte pravidlo pro umístění shody tak, aby dobře popisovalo umístění shody v takovýchto sekvencích sloves.

Podmínkové věty.

K větě oznamovací lze v češtině většinou vytvořit odpovídající větu podmínkovou; ta říká, že pokud nastane děj vyjádřený oznamovací větou, pak je věta hlavní pravdivá. Následující dvojice příkladů v (6) ukazuje jeden způsob tvorby podmínkových vět.

- (6) a. Petr koupí chleba
- b. Koupí-li Petr chleba, ...

Představte si, že Vaše skupina studentů už pokročila natolik, že už umí bez problémů tvořit oznamovací věty jako (6a), ale věty podmínkové ještě neznají. Ve výuce se je snažíte naučit na příkladech to, jak vytvořit věty podmínkové typu (6b).

Student A se podívá na pár vět z (6) a utvoří si hypotézu ohledně tvorby takových vět. Abyste si ověřili, že si osvojil správné pravidlo, dáte mu větu (7a), a požádáte ho, aby k ní vytvořil větu podmínkovou. On Vám řekne větu (7b).

- (7) a. Někdo zcela nutně potřebuje odejít.
- b. Zcela nutně potřebuje-li někdo odejít, ...

Úkol 4: Jaké pravidlo použil Student A? Tj. najděte takové pravidlo, které --- pokud jej aplikujeme jak na (6a) tak na (7a) --- vede k větám (6b) a (7b). Vede toto pravidlo ke gramaticky správné větě?

Student B má jiný názor, a navrhne, že podmínková věta k (7a) by měla vypadat jako (8).

- (8) Potřebuje-li někdo zcela nutně odejít, ...

Úkol 5: Jaké pravidlo použil Student B? Tj. najděte takové pravidlo, které --- pokud jej aplikujeme na (6a) a na (7a) --- vede k větám (6b) a (8). Vede toto pravidlo ke gramaticky správné větě?

Abyste dál prověřili schopnost studentů tvořit podmínkové věty daného typu, zadáte jim větu (9a). Student B k ní vytvoří větu (9b).

- (9) a. Petr bude muset koupit chleba
- b. Bude muset koupit-li Petr chleba, ...

Úkol 6: Jaké pravidlo použil Cizinec B? Tj. najděte takové pravidlo, které --- pokud jej aplikujeme na (6a), (7a) a (9a) --- vede k větám (6b), (8) a (9b). Vede toto pravidlo ke gramaticky správné větě?

Student C, který souhlasil se studentem B ohledně neadekvátnosti věty (8), má na věc jiný názor. Podle něj odpovídá oznamovací větě (9a) podmínková věta (10).

- (10) Koupit-li Petr bude muset chleba, ...

Úkol 7: Jaké pravidlo použil Student C? Tj. najděte takové pravidlo, které --- pokud jej aplikujeme na (6a), (7a) a (9a) --- vede k větám (6b), (8) a (10). Vede toto pravidlo ke gramaticky správné větě?

Úkol 8: A jaké pravidlo používáte Vy? Ať správně popisuje tvorbu podmínkových vět ve větách s několika slovesy jako zvláště jako jsou ta v (5).

*Úkol 9: V češtině existuje ještě jeden způsob jak tvořit podmínkové věty, viz (11). Co je společné strategii tvoření podmínkové věty v (6) a (11)? Existují nějaké společné morfémy, slova nebo procesy? Jak se tyto věty liší? Jak byste charakterizovali morfém *jest*? Dalo by se české *jest* dát nějak do souvislosti s anglickým *do*, které je probíráno v učebnici?*

- (11) a. Petr koupí chleba
- b. Jest-li Petr koupí chleba, ...